

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas sayısı:1975/30

Karar sayısı:1975/39

Karar günü:11/3/1975

Resmi Gazete tarih/sayı:2.8.1975/15314

İtiraz yoluna başvuran Mahkeme: Sakarya İş Mahkemesi.

İtirazın konusu: 29/7/1970 günlü 1317 sayılı "274 sayılı sendikalar Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve 31. maddesine bir bent ile bu kanuna üç geçici madde eklenmesi hakkında Kanun" un 9. maddesinin 4. bendinin 3. fıkrasını Anayasa'ya aykırı gören mahkeme, Anayasa'nın değişik 151 ve 22/4/1962 günlü ve 44 sayılı kanunun 27. maddeleri uyarınca Anayasa Mahkemesine başvurup bu konuda bir karar verilmesini istemiştir.

I - OLAY:

Bir kollektif şirketi, iş alanının kara taşımacılığı iş koluna girmediği halde, Türkiye Motorlu Taşıt İşçileri Sendikası'na toplu iş sözleşmesine çağrıldığından söz ederek bu sendika aleyhine, 7/7/1972 günlü dilekçeyle Sakarya İş Mahkemesinde açtığı 1972/298 esas sayılı dava sonunda, davalı sendikanın söz konusu işyerinde toplu iş sözleşmesi yapamayacağının saptanmasına ilişkin olarak verilen 2/9/1972 günlü 1972/265 sayılı kararın, Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 9/4/1973 günlü 1972/38247. 1973/9810 sayılı ilâmı ile: "...İşkolları yönetmeliğinin 8. maddesiyle, 1317 sayılı kanunun 9. maddesinin 4. bendi hükümlerine göre; bu yönetmeliğin uygulanmasına ait her çeşit işlemler aleyhine Danıştayda dava açılacağı belirtilmiştir. Bu sebeple dava. İdari Yargı organının görevi içinde bulunduğu cihetle hüküm bu yönden usule ve yasaya aykırıdır..." gerekçesiyle bozulması üzerine esas defterinin 1973/219 sayısına geçirilen işin, bozmadan sonra sürdürülen duruşması sırasında, davacı avukatı 25/10/1973 gününde verdiği dilekçeyle, 274 sayılı 'kanunun 1317 sayılı kanunla değişik 9. maddesinin 4. bendindeki "İşkolları yönetmeliği veya yönetmeliğin uygulanması ile ilgili işlemler aleyhinde Danıştay'da açılacak iptal davalarının iki ay içinde karara bağlanacağına ilişkin kuralın Anayasa'nın 32, 46/2, 114/2, 132/2, 140. maddeleri yönünden Anayasa'ya aykırı olduğunu ileri sürmüş, mahkeme bozma ilâmına uymuş, Anayasa'ya aykırılık iddiasının da Anayasa'nın 140. maddesi bakımından ciddî bularak, Anayasa Mahkemesine başvurulmasına karar vermiştir.

III - YASA METİNLERİ:

1 - İtiraz konusu kural:

274 sayılı Sendikalar Kanununun 1317 sayılı Kanunla değişik 9 ncu maddesinin itiraz konusu kuralı kapsayan 4 sayılı bendi, Beşinci Tertip Düstur - Cilt: 9 - ikinci kitap - sfh: 2856, metne göre şöyledir:

"Madde 9 -

4. İşkolları Çalışma Bakanlığınca yapılacak bir yönetmelikle tesbit edilir. Bu yönetmelik uluslararası normlar ve işçilerin Türkiye'de mevcut sendikalaşma durumları gözönüne alınarak hazırlanır. Çalışma Bakanlığı yönetmeliği hazırlarken Yüksek Hakem Kurulunun en çok işçiyi temsil eden işçi konfederasyonu ile en çok işvereni temsil eden İşveren Konfederasyonunun istişarî düşüncelerini alır. Bu düşüncelerin talep tarihinden itibaren en geç on gün içinde verilmesi gereklidir.

İşkolları Yönetmeliğinde yer almamış olupta, bu kanuna göre Sendika kurmak ve kurulan bu sendikalara üye olmak hakkına sahip olanlar, genel Hizmet işkoluna dahil sayılırlar. Ayrıca Belediye Hizmetlerinden hangilerinin bu İşkoluna gireceği, İşkolları Yönetmeliği ile tesbit edilir.

Bu yönetmelik veya yönetmeliğin uygulanması ile ilgili işlemler aleyhinde Danıştayda açılacak iptal davaları iki ay içinde karara bağlanır."

2 - Mahkemenin dayanak olarak ileri sürdüğü Anayasa. Kuralı:

Mahkemece Anayasa'ya aykırılık iddiasının ciddi olduğu yolunda varılan kanıyı desteklemek üzere ileri sürülen Anayasa'nın 1488 sayılı kanunla değişik 140 ncı maddesinin birinci ve ikinci fıkraları aşağıda gösterilmiştir.

"Madde 140/1, 2 - Danıştay, kanunların başka idarî yargı mercilerine bırakmadığı konularda, ilk derece ve genel olarak, üst derece idare mahkemesidir.

Danıştay, idarî uyuşmazlıkları ve davaları görmek ve çözümlemek, Bakanlar Kurulunca gönderilen kanun tasarıları hakkında düşüncesini bildirmek, Tüzük tasarılarını ve imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerini incelemek ve kanunla gösterilen diğer işleri yapmakla görevlidir."

IV- İLK İNCELEME:

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 15 nci maddesi uyarınca 11/3/1975 gününde Muhittin Taylan, Kani Vrana, Şahap Arıç, İhsan Ecemiş, Ahmet Akar, Ziya Önel, Abdullah Üner, Ahmet Koçak, Lütfi Ömerbaş, Hasan Gürsel, Ahmet Salih Çebi, Şevket Müftügil, Adil Esmer, Nihat O. Akçakayalıoğlu, Ahmet H, Boyacıoğlu'nun katılmalarıyla yapılan ilk inceleme toplantısında aşağıdaki sorunlar üzerinde durulmuştur.

1 - İtiraz yoluna başvuran Mahkemenin elinde bakmakta olduğu bir dava bulunup bulunmadığı sorunu;

Anayasa'nın değişik 151 ve 44 sayılı Kanunun 27 nci maddelerine göre, bir mahkemenin yasa kurallarını Anayasa'ya uygunluk denetiminden geçirilmek üzere Anayasa Mahkemesine getirebilmesi için elinde bakmakta olduğu bir davanın bulunması ve itiraz konusu kuralları o davada uygulamak durumunda olması gerekir.

Yukarda, (I. Olay) bölümünde değinildiği üzere, Mahkeme, bakmakta olduğu 1972/298 esas sayılı davayı, 7/9/1972 günlü 1972/265 sayılı kararla bitirmiş, karar Yargıtay 9 ncü Hukuk Dairesinin 9/4/1973 günlü ve 1972/38247-1973/9810 sayılı ilâmı ile bozularak dosya Sakarya İş Mahkemesine geri çevrilince, işi 1973/219 esas sayısına yazdırmış, yeniden duruşma açarak Yargılayın bozma kararına uymuş olduğuna göre, itiraz yoluna başvuran Mahkemenin elinde bakılmakta olduğu bir davanın bulunduğu açıktır.

Ahmet Salih Çebi bu görüşe katılmamıştır.

2 - İtiraz konusu kuralın davada uygulanacak hüküm niteliğinde olup olmadığı sorunu:

Kara taşımacılığı işkolunda kurulu bir sendika, kendi çalışma alanıyla ilgisi olmayan bir işyerinin işvereni ile. işyeri seviyesinde toplu iş sözleşmesi yapmak istemiş ve çağında bulunmuştur.

İşveren, Sakarya İş Mahkemesine başvurarak, işyerinde görülen işin çağında bulunan sendikanın uğraştığı kara taşımacılığı işkolundan sayılamıyacağının ve sendikanın çağında bulunmak, toplu iş sözleşmesi yapmak ehliyetine sahip olmadığıнын saptanmasını ve sataşmanın önlenmesini istemiştir.

Sendikalar, kurulu bulundukları işkolu kapsamı dışına çıkarak toplu iş sözleşmesi yapamaz ve başka bir işkoluna giren işyerinde çoğunluğa sahip olsalar bile toplu iş sözleşmesine taraf olamazlar. Anacak, kurulmuş oldukları işkolu için ehliyetleri vardır. Bu tür bir davada önsorun olarak, gerek sendikanın gerekse işyerinin, hangi işkolunda kurulduğu, 274 sayılı Sendikalar Kanununun 9/4. maddesi uyarınca Çalışma Bakanlığınca yapılmış işkolları Yönetmeliği uygulanarak saptanacak ve aynı işkolunda kurulmuşlarsa ehliyetin, değişik işkolunda kurulmuşlarsa ehliyetsizliğin varlığı belirlenecektir. Burada, işkolları Yönetmeliğinin Adli Yargıda uygulanması yani, hukuksal bir sorunun çözümü söz konusudur.

Anılan davaya bakmağa, 5521 sayılı kanunun birinci maddesinin (A) ve 5018 sayılı Kanunun. 4/E maddesi yerine geçen 274 sayılı Kanunun 14. maddesinin birinci fıkrasının (e) bendi uyarınca iş Mahkemesi görevlidir. 275 sayılı kanunun iş Yasasının özellik taşıyan bir parçası olması, toplu iş sözleşmesinde kimin ehliyeti olduğunu belirlemek konusunda, idarî Yargı yerinin görevli bulunmaması da bu tür davaların, İş Mahkemesinin görevine girdiğini ayrıca kanıtlamaktadır.

Öteyandan, iptali istenilen fıkra, toplu iş sözleşmesi yapmak ehliyetinin saptanması davalarının Danıştay'a açılacağı yolunda bir kuralı içermemekte, sadece yönetmeliğin kendisine veya idarenin yönetmeliği uygulamasıyla oluşan idarî işlemlere karşı, Danıştay'da açılacak iptal davalarının çabuk sonuçlandırılması için, yasal bir önelden söz etmektedir.

Davada, İş Mahkemesinin görevi, itiraz konusu kuralla değil de öteki kanunlarla belirlendiğine göre, iptali istenilen kural, uygulanacak hüküm niteliğini taşımamaktadır.

Yargıtay Özel Dairesinin, itiraz konusu kuralı, toplu iş sözleşmesinde ehliyetin saptanması davalarında, hangi mahkemenin görevli olduğunu belirleyen bir kural olarak görmesi ve Mahkemenin bu nitelikteki bozma ilâmına uyması da, söz konusu kuralla, davada uygulanacak hüküm niteliğini kazandırmaz. Anayasa Mahkemesi, itiraz yoluyla yapılan başvurularda, Anayasaya uygunluk denetiminden geçirilmesi istenilen kanunun, mahkemenin bakmakta olduğu davada uygulanacak hüküm niteliğinde olup olmadığını, öteki yargı organlarından bağımsız olarak, kendi görüşüne göre saptar.

Yukardaki nedenlerle, mahkemenin davada uygulanacak kanun hükmü niteliğini taşımayan kuralın iptali için Anayasa Mahkemesine başvurma yetkisi oluşmadığından, istemin reddine karar verilmesi gerekir.

Kani Vrana, İhsan Ecemiş, Lütfi Ömerbaş, Nihat O. Akçakayalıoğlu, Ahmet H. Boyacıoğlu bu görüşe katılmamışlardır.

V - SONUÇ:

1 - İtiraz yoluna başvuran Mahkemenin elinde bakılmakta olduğu bir davanın var olduğuna, Ahmet Salih Çebi'nin karşıoyu ile ve oyçokluğu ile

2 - İtiraz konusu kuralın davada uygulayacağı hüküm olmaması nedeniyle işin, Mahkemenin yetkisizliği yönünden reddine, Kani Vrana, İhsan Ecemiş, Lütfi Ömerbaş, Nihat O. Akçakayalıoğlu ve Ahmet H. Boyacıoğlu'nun itiraz konusu kuralın davada uygulanacak hüküm niteliğinde olduğuna ilişkin karşı oylarıyla ve oyçokluğu ile;

11/3/1975 gününde karar verildi.

Başkan
Muhittin Taylan

Başkanvekili
Kâni Vrana

Üye
Şahap Arıç

Üye
İhsan Ecemiş

Üye
Ahmet Akar

Üye
Ziya Önel

Üye
Abdullah Üner

Üye
Ahmet Koçak

Üye
Lütfi Ömerbaş

Üye
Hasan Gürsel

Üye
Ahmet Salih Çebi

Üye
Şevket Müftügil

Üye
Adil Esmer

Üye
Nihat O.
Akçakayalıoğlu

Üye
Ahmet H. Boyacıoğlu

KARŞIOY YAZISI

İtiraz yoluna başvuran Mahkeme, olayımızda Yargıtay'ın bozma ilâmına uymuş olması sonucu vereceği görevsizlik kararını, 274 sayılı Sendikalar Kanunun 1317 sayılı Kanunla değişik 9. maddesinin 4 Sayılı bendinin iptalini istediği "Bu yönetmelik veya yönetmeliğin uygulanması ile ilgili işlemler aleyhinde Danıştay da açılmış iptal davaları iki ay içinde karara bağlanır." Biçimindeki üçüncü fıkrasına dayandırmak zorunluğunda, diğer bir deyimle, bu hükmü uygulama durumunda bulunduğuna göre, bu kural, Mahkemenin elindeki davada uygulanacak bir kural niteliğini almıştır.

Bu nedenle, işin, esasının incelenmesine karar verilmesi yerine Mahkemenin yetkisizliği yönünden reddine ilişkin olarak verilen karara karşıyım.

Başkanvekili
Kani Vrana

Sayın Kani Vrana'nın karşı oy yazısına katılıyorum.

Üye

İhsan Ecemiş

KARŞIOY YAZISI

Yargıtay 9 ncu Hukuk Dairesinin, görevle ilgili bozma kararına uyan Sakarya İş Mahkemesi, bozma kararının gereği olarak görevsizlik kararı yermek ve böylece iptal edilmesi için Anayasa Mahkemesine başvurduğu yasa hükmünü uygulamak durumundadır..

Yargıtay özel dairesinin kararına uyan mahkeme, bir görev sorunu ile karşılaşmış ve bozma ilâmı doğrultusunda kendisini görevsiz kılan yasa hükmünün iptal edilmesi için Anayasa Mahkemesi'ne başvurma gereğini duymuştur.

İptali istenen yasa hükmünün niteliğinin, daha açık bir deyimle, bu yasa hükmünün, mahkemenin görevi ile ilgili bir konuyu kapsayıp kapsamadığı sorununun, işin esasının incelenmesi evresinde ele alınması ve varılacak sonuca göre itirazın reddine veya yasa hükmünün iptaline karar verilmesi gerekir.

Üye

Lütfü Ömerbaş

KARŞIOY YAZISI

Mahallî mahkemece, davalı sendikanın davacı şirketle toplu iş sözleşmesi yapamıyacağına ve durumun bu yolda tesbitine dair verilmiş olan 7/9/1972 gün ve 298/265 sayılı Karar, Yargıtay 9, Hukuk Dairesince, davaya bakmak idarî yargının görevi içinde bulunduğu bahisle görev yönünden bozulmuştur.

Bozmadan sonra yapılan duruşmada, henüz bozmaya uyulup uyulmadığı hakkında bir karar verilmeden davacı tarafından ileri sürülen Anayasa'ya aykırılık iddiası kabul olunarak, Anayasa Mahkemesine başvurulmuştur.

Anayasa Mahkemesi ilk inceleme sonunda verdiği 25/12/1973 gün 47/38 sayılı kararında "İtiraz yoluna başvuran mahkeme Yargıtay'ın bozma ilâmına uyup uymadığını karara bağlamadığı için, Anayasa'nın değişik 151. maddesi yönünden elinde bakmakta olduğu bir dava var sayılamayacağından itirazın reddine" karar verildiğini belirterek itirazı reddetmiştir. Bunun üzerine mahallî mahkeme bozmaya uyulmasına karar vermiştir.

25/12/1973 günlü kararda da belirtildiği üzere Yargıtay bozmasından sonra Yargıtay bozma ilâmına açıkça uyma kararı verilmemiş veya eylemli olarak uyulmamış ise, bu yolda bir karar verilinceye kadar mahkemenin elinde görmekte olduğu bir davanın varlığından söz edilemez. Gerçekten, her dava nihaî kararlar sona ermiş ve artık mahkemenin dava üzerinde bir tasarruf yetkisi kalmamıştır. Bozma kararları ise mahallî mahkemesince uyuluncaya kadar kesin nitelikte bir karar değildir. Mahkemenin kendi kararında direnmesi halinde işin Genel Kurulca sonuca bağlanması gerekir. Bu itibarla 25/12/1973 günlü kararda da belirtildiği üzere bozmaya uyulmasına karar verilmedikçe, mahkemenin elinde görmekte olduğu bir davanın varlığından söz edilemez.

Olayımızda, mahallî mahkeme sonradan yazdığı tezkerede bozmaya uyulduğunu bildirmiştir. Ancak, Yargıtay'ın bozması mahkemenin görevsizliğine ilişkindir. Bozmaya uymakla mahallî mahkeme de davaya bakmanın görevi dışında olduğunu kabullenmiştir. Uyma kararı ile davadan elini çekmesi ve davayı görevli mahkemeye tevdi etmesi gerekir. Görevsiz olduğu bir hususta karar vermesi ve Anayasa'ya aykırık itirazını incelemesi, ciddi görerek Anayasa Mahkemesine başvurusu mümkün değildir. Görevsizliği belirlemiş Mahkemenin elinde bakmakta olduğu davanın varlığından ise söz edilemeyeceği açıktır. Bu itibarla çoğunluk görüşüne karşıyım.

Üye

Ahmet Salih Çebi

KARŞIOY YAZISI

Taraflar arasındaki uyuşmazlığı bir çözüme bağlamak için verdiği karar, davanın idari yargı yerinde görülebileceği belirtilerek, Yargıtayca bozulduktan sonra itirazcı Mahkeme uydugu bozma hükmünün dayandığı 1317 sayılı Kanunun 9. madde 4. bendi 3. fıkrasının iptalini istemiş bulunmaktadır.

Ona uymakla itirazcı Mahkemenin Yargıtay bozma ilâmının dayanağı olan ve iptalini istediği Kanun hükmünü uygulama durumuna girmesine rağmen, Sayın çoğunluğumuzca "İtiraz konusu kuralın davada uygulanacak hüküm olmadığı" nedeniyle reddine karşıyım.

Üye

Nihat O.
Akçakayalıoğlu

KARŞIOY YAZISI

I - Kararın olay bölümünde de açıklandığı üzere kara taşımacılığı iş kolunda kurulu bir sendika, kendi çalışma alanı ile ilgisi olmayan bir iş yerinin işvereni ile, iş yeri seviyesinde toplu iş sözleşmesi yapmak istemiş ve çağrıda bulunmuştur.

İşveren, Sakarya İş Mahkemesine başvurarak, işyerinde görülen işin çağrıda bulunan sendikanın uğraştığı kara taşımacılığı işkolundan sayılamıyacağının ve sendikanın çağrıda bulunmak, toplu iş sözleşmesi yapmak ehliyetine sahip olmadığının saptanmasını ve sataşmasının önlenmesini istemiştir.

Sakarya İş Mahkemesi, açılan ve esasın 1972/298 sırasına kaydı yapılan bu davada davalı sendikanın söz konusu iş yerinde toplu iş sözleşmesi yapamıyacağının saptanmasına 7/9/1972 gününde karar vermiş ve Yargıtay 9. Hukuk Dairesi 9/4/1973 günlü, 1972/38247-1973/9810 sayılı ilâmla 1317 sayılı Kanunun 9. maddesinin 4 sayılı bendinde işkolları Yönetmeliğinin uygulanmasına ilişkin her çeşit işlemler aleyhine Danıştay'da davaya açılacağı belirtildiğine göre davanın idari yargı organının görevi içinde bulunduğu gerekçesi ile bu kararı bozmuştur.

Bozma üzerine esas defterinin 1973/219 sayısına kaydı yapılan bu davanın 11/10/1973 günündeki ilk duruşmasında davacı vekili 274 sayılı Sendikalar Kanununun 1317 sayılı Kanunla değişik 9. maddesinin 4 sayılı bendindeki hükmün Anayasaya aykırı olduğu savında bulunmuştur.

Mahkeme bu savı ciddi bulmuş ve Anayasa Mahkemesine başvurmuştur.

Anayasa Mahkemesi 20/2/1974 gün ve 14805 sayılı Resmî Gazete de yayımlanan 25/12/1973 günlü ve 1973/47-38 sayılı kararla "İtiraz yoluna başvuran Mahkeme Yargıtay'ın bozma ilâmına uyup uymamayı karara bağlamadığı için Anayasa'nın değişik 151. maddesi yönünden elinde bakmakta olduğu bir dava var sayılamıyacağından itirazın reddine" oyçokluğu ile 'karar vermiştir.

II - İtiraz eden Sakarya İş Mahkemesi, Anayasa Mahkemesi'nin bu kararı uyarınca bozmaya uymuş ve aynı yasa kuralının Anayasa denetiminden geçirilmesi için Anayasa Mahkemesine başvurmuştur.

Bu karşıoy yazısının 1. bölümünde de açıklandığı üzere Mahkemenin davayı kabul eden karar Yargıtay'ca 1317 sayılı Kanunla değişik 9. maddenin 4. bendindeki hükme dayanılarak görev yönünden bozulmuş ve mahkeme de bozma kararına uymak suretiyle bu yasa kuralı davada uygulanacak kural niteliğini kazanmıştır. Yeri gelmişken şu yönüde açıklamak gerekir ki, Anayasa Mahkemesi bir derece mahkemesi değildir ve önüne gelen işde, yüksek Mahkemelerce ittihaz edilmiş ve alt mahkemelerce uyulmak suretiyle kesinleşmiş durumları berteraf edecek başka bir deyimle mahkemenin görevli olduğunu açıklayan ve bir bakıma Yargıtay kararını berteraf eden Uyuşmazlık Mahkemesi gibi kararlar almaya yetkisi yoktur.

İşin bu evresinde itiraz konusu edilen yasa kuralı görülmekte olan davada uygulanma durumuna girdiği için Anayasa Mahkemesince yapılacak tek iş bu kuralı Anayasaya uygunluk denetiminden geçirmek yanı işin esasını incelemektir.

Bu görüş ve Anayasa Mahkemesi'nin oturmuş uygulamalarına aykırı olarak başvurmayı mahkemenin yetkisizliği yönünden reddeden karara, işin esasının incelenmesi gerektiği kanısıyla karşıyım.

Üye

Ahmet H.
Boyacıoğlu

Esas sayısı:1975/30
Karar sayısı:1975/39